

2021-10-11

svea.hovratt@dom.se

BYGGNADS
VÅRDS
FÖRENINGEN

Mål nr 13722-20. Detaljplan för kvarteret Hästen 21 i stadsdelen Norrmalm i Stockholms kommun.

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, har genom föreläggande från Mark- och miljööverdomstolen, MMÖD, beretts tillfälle att avge yttrande över handlingar från Stockholms kommun (kommunen) och fastighetsägaren Hasten 21 AB genom advokatfirman Setterwalls advokatbyrå AB, Hasten, i rubricerade ärende. SBF anför följande.

Yrkande

- SBF vidhåller sitt yrkande att kommunfullmäktiges beslut att anta förslaget till detaljplan för Hästen 21 upphävs.
- SBF hemställer att Riksantikvarieämbetet, RAÄ, ges möjlighet till genmäle med anledning av Hastens yttrande över Ämbetets inläga.

Sammanfattning

- Påståendet att jäv skulle förekomma i flera avseenden vad gäller hanteringen av Riksantikvarieämbetets yttrande innebär en felaktig tolkning av jävsbegreppet (i förvaltningslagen).
- SBF anser inte att det omfattande och delvis vilseledande material som presenterats av kommunen och Hasten ändrar föreningens bedömning att ett genomförande av planförslaget skulle medföra påtaglig skada på riksintresset och strida mot plan- och bygglagen.
- I övrigt hänvisar SBF till sina tidigare ingivna handlingar i målet.

Hastens yttrande ang. RAÄ:s oberoende, bilaga 30-35

Hastens yttrande

I yttrandet anges att sammantaget kan inte RAÄ:s yttrande tillmätas betydelse såsom kommande från opartisk myndighet utan att det snarare speglar det motpartens, SBF:s, partsintresse. Som ett skäl anförs att tjänstemannen på RAÄ Kersti Lilja, som deltagit i beredningen av Ämbetets yttrande, inte skulle vara opartisk eftersom hon som ordförande i valberedningen i Samfundet S:t Erik också representerar denna organisation, som har samma intresse som SBF i målet. Vidare anges att Marja-Leena Pilvesmaa, avdelningschef på kulturmiljöavdelningen på RAÄ, är medlem hos ICOMOS. Enligt ett protokoll från 2012 hade ICOMOS inlett ett samarbete med SBF, som enligt protokollet skulle syfta till att göra SBF till en slags motsvarighet till Naturskyddsföreningen. Ett ytterligare skäl som anges är att SBF är näst största bidragstagare hos RAÄ.

SBF:s kommentar

SBF konstaterar att advokatfirman inte synes införstådd med vad begreppet jäv innebär. Riksantikvarieämbetet har ombetts att avge ett yttrande som expertmyndighet. De nämnda organisationerna innefattas inte i begreppet myndighet, vilket för med sig att bestämmelserna i förvaltningslagen inte är tillämpliga. Av Skatteverkets rättsliga vägledning vad gäller jävsgrunderna

Svenska byggnadsvårdsföreningen
Box 6442
113 82 Stockholm

www.byggnadsvard.se
Tel: 08-30 37 85
E-post: kansli@byggnadsvard.se

framgår bland annat att "inte heller den omständigheten att en person sitter i ett organ som representant för ett visst intresse medför att personen enbart på grund av denna sin ställning ska anses jävig vid handläggningen av ett ärende som rör detta intresse". Vidare anges att "en styrelsemedlem är exempelvis inte jävig enbart på grund av styrelseuppdraget".

Hastens yttrande

Slutligen påtalas det faktum att en av undertecknarna av överklagandet för SBF är Kristina Berglund, som fått RAÄ:s förtjänstmedalj, skulle innebära att Ämbetet inte samtidigt kan ses som opartisk expertmyndighet.

SBF:s kommentar

SBF konstaterar att om det faktum att en företrädare för en organisation fått förtjänstmedalj av RAÄ skulle innebära jäv på det sätt som advokatfirman antyder skulle denna företrädare inte vidare kunna verka i ärenden där RAÄ:s yttrande inhämtas eftersom RAÄ då skulle bedömas som jävig och inte medges att yttra sig - alternativt om denna företrädare agerar i ett ärende så skulle inte domstolen kunna inhämta ett expertutlåtande från RAÄ. Den person som fått en utmärkelse för förtjänstfull verksamhet skulle alltså framgent stoppas att agera i vissa ärenden! Detta faktum belyser ytterligare advokatfirmans helt felaktiga tolkning av begreppet jäv.

Riksantikvarieämbetet är landets högsta instans för kulturmiljövården och agerar i sin verksamhet utifrån gällande lagar. Kulturmiljövården är också en central del av verksamheten i många nationella och lokala ideella organisationer. Det är självklart att det finns en intressegemenskap mellan RAÄ och de lokala organisationerna som företräder kulturmiljövården. Emellertid innebär inte denna intressegemenskap i det aktuella fallet att det föreligger jäv i förvaltningslagens mening.

Kommunens yttrande angående RAÄ:s bedömning. bilaga 41-43

Kommunens yttrande

Kommunen anför att en överprövande myndighet behöver ha särskilda skäl för att frånga länsstyrelsens ställningstagande. Kommunen hänvisar till att länsstyrelsen, efter överprövning av planen, bedömer att planens genomförande inte kan anses innebära en påtaglig skada på riksintresset och att det saknas skäl att frånga denna bedömning. Kommunen anser att länsstyrelsens bedömning bör tillmätas större vikt än RAÄ:s bedömning.

SBF:s kommentar

Så sent som i granskningsskedet bedömde länsstyrelsen enligt granskningsutlåtandet "att föreslagen utformning av planen, som förutsätter rivning av hela den befintliga byggnaden, medför påtaglig skada på riksintresset". Det är mot denna bakgrund synnerligen anmärkningsvärt att länsstyrelsen vid överprövningen av planen kommit till ett annat beslut. Det är vidare anmärkningsvärt att kommunen tycks mena att länsstyrelsens bedömning ska gälla i strid med uttalanden från landets högsta myndighet för kulturmiljövården.

Kommunens yttrande

Kommunen påtalar att konsekvenserna för riksintresset har utretts grundligt genom miljökonsekvensbeskrivningen samt kulturhistoriska inventeringar och analyser. Kommunen menar att bedömningsutrymmet är särskilt stort när det gäller påverkan på kulturhistoriska riksintressen. Kommunen anger att som en följd av stora förändringar av 1970-talsbebyggelsen är årsringen svag varför byggnaden på Hästen 21 inte längre ingår i något sammanhang.

SBF:s kommentar

Kommunens uttalande att bedömningsutrymmet skulle vara särskilt stort när det gäller kulturhistoriska riksintressen saknar stöd i lagstiftningen. Däremot krävs det kunskap och kompetens för att inte kulturvärdena ska negligeras och för att göra rätta bedömningar utifrån den tydliga lagstiftningen.

I motsats till vad kommunen anför ingår byggnaden på Hästen 21 i ett tydligt sammanhang genom det väl avvägda samspelet med angränsande av Stadsmuseet blåklassad bebyggelse (NK-byggnaden, dess

tillbyggnad, entrébyggnaden och Parkaden). Byggnaden har väl anpassats till dessa byggnader av byggnadsminnesklass och ingår därför som en integrerad del av den värdefulla miljön. Detta sammanhang skulle drastiskt brytas genom att riva byggnaden på Hästen 21 och uppföra en betydligt högre byggnad.

Kommunens yttrande

Kommunen anför att detaljplaneförslaget avser en del av staden där siluetten redan förändrats. Bedömningen utifrån det material som tagits fram är att den nya byggnaden inte ger några betydande negativa konsekvenser för stadssiluetten. Kommunen bedömer sammantaget att den påverkan som detaljplanen innebär endast avser en liten del och ett fåtal uttryck för riksintresset och att planens påverkan inte kan anses medföra påtaglig skada på riksintresset.

SBF:s kommentar

När det gäller påverkan på siluetten vill SBF hänvisa till länsstyrelsens uttalande i planprocessen för kvarteret Trollhättan 30 (Gallerian). Länsstyrelsen bedömde att planförslaget för Gallerian inte skulle medföra påtaglig skada på riksintresset men uttalade: "Länsstyrelsen konstaterar samtidigt att föreliggande planförslag innebär att utrymmet för tillkommande på- och nybyggnader med högre bebyggelse i Stockholms City, utan att komma i konflikt med riksintresset, minskat betydligt." Det verkar som om kommunen menar att länsstyrelsens uttalanden bara ska tillmätas betydelse när deras uppfattning överensstämmer med kommunens uppfattning.

Det är inte antalet uttryck för riksintresset som påverkas som avgör om det är fråga om påtaglig skada eller ej utan graden av skada på ett eller flera uttryck.

Kommunens yttrande

När det gäller rivningen av befintlig byggnad framhåller kommunen att frågan om rivning av den befintliga byggnaden redan är avgjord genom att rivningslov beviljats och vunnit laga kraft. Kommunen menar att vad RAÄ anført i fråga om att rivningen medför påtaglig skada ska därför lämnas utan avseende.

SBF:s kommentar

Rivningslov ska enligt plan- och bygglagen 9 kap 34§ beviljas om byggnaden inte bör bevaras på grund av byggnadens eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde. Det är anstötligt att kommunen mitt under pågående planprocess, där starka kulturhistoriska intressen talar för att byggnaden ska bevaras, beslutar att bevilja rivning och därmed föregriper en kommande dom av MMÖD. Uttalandet är dessutom grovt missvisande eftersom det beviljade rivningslovet, (daterat 2019-09-26), är villkorat så att en ny detaljplan ska ha vunnit laga kraft innan åtgärden kan påbörjas. Uttalandet är vidare felaktigt av det skälet att rivningslovet fr.o.m. oktober 2021 inte längre gäller eftersom ett rivningen enligt plan- och bygglagen måste ha påbörjats inom två år efter det att beslutet om rivningslovet vunnit laga kraft. SBF har erfarit att kommunen nu inom kort avser att fatta ett nytt beslut om rivningslov.

SBF framhåller att länsstyrelsen vid granskningen bedömde att planförslaget skulle medföra påtaglig skada på riksintresset och hänvisar till Gallerianärendet där länsstyrelsen uttalade att utrymmet för högre bebyggelse i Stockholms City, utan att komma i konflikt med riksintresset, minskat betydligt. En rivning av byggnaden på Hästen 21 och uppförande av en betydligt högre byggnad skulle medföra stor skada på den väl sammanhållna miljön med byggnader av högt kulturvärde. Det är anmärkningsvärt att kommunen beviljat rivningslov, om än villkorat, mitt under pågående prövningsprocess och att kommunen dessutom försöker vildeleda domstolen vad gäller rivningslovet status.

Hastens yttrande angående RAÄ:s bedömning, bilaga 44

Hastens yttrande

Yttrandet innehåller en misskreditering av RAÄ med detaljerad kritik av Ämbetets yttrande.

SBF:s kommentar

RAÄ, som är högsta myndighet för kulturmiljövården, har genomfört en noggrann analys och bedömt att ett genomförande av förslaget till detaljplan skulle medföra påtaglig skada på riksintresset. SBF yrkar att Ämbetet får tillfälle till genmäle med anledning av Hastens yttrande.

I detta yttrande tas endast upp frågor av mera allmän karaktär som ingår i Hastens yttrande.

Hastens yttrande

I yttrandet anges att påverkan på riksintresset som helhet inte är relevant, bland annat eftersom Hästen 21 inte ligger inom en värdekärna, samt att möjligheterna till utveckling är betydligt större utanför värdekärnorna.

SBF:s kommentar

Hasten resonerar okunnigt kring begreppet värdekärna som om det generellt skulle finnas mindre anledning för bedömning av påtaglig skada utanför värdekärnorna jämfört med inom en värdekärna. Begreppet värdekärna återfinns överhuvudtaget inte i lagtexten i miljöbalken och används inte heller av RAÄ eller av Boverket. Det är ett begrepp som främst använts av kommunen och då och då av länsstyrelserna för att i pedagogiskt syfte peka på mer monumentinriktade värden. De riksintressanta egenskaperna omfattar emellertid ett vitt spektrum av uttryck där frågan om påtaglig skada alltid ska bedömas vid förändringar oavsett läge inom riksintresseområdet - uttryck som karaktärsdrag, strukturer, siktlinjer, funktioner, samband och andra former av rumslighet samt även den mer vardagliga bebyggelsen som ger möjlighet att förstå och uppleva kulturmiljöer och den historia miljöerna förmedlar.

SBF vill här hänvisa till ett rättsfall, ett regeringsbeslut (Kvarteret Thor i Umeå - beslut 2012-10-25). I detta beslut konstaterade regeringen "att det endast är åtgärdens påverkan på de riksintressanta värdena som ligger till grund för bedömningen av påtaglig skada, oberoende av om åtgärden vidtas direkt i eller utanför en värdekärna."

Hastens yttrande

I yttrandet anges att rivning av en enskild byggnad, som inte är byggnadsminne, kan aldrig ensamt medföra påtaglig skada enligt 3 kap 6§, och att värdet av grön klassificering inte är så högt att det motiverar ett individuellt och formaliserat skydd. Hasten menar att det även, efter rivningen av den nuvarande byggnaden, kommer att finnas goda möjligheter att se byggnader från 60- och 70-talen på Nedre Norrmalm.

SBF:s kommentar

Grön klassificering av en byggnad innebär enligt Stadsmuseets kriterier att den är "särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt". Detta är exakt samma formulering som 34§ i 9 kap. i plan- och bygglagen där det anges att rivningslov inte ska ges för byggnad som "bör bevaras på grund av byggnadens eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde". Byggnaden på Hästen 21 har således ett så högt kulturhistoriskt värde i sig att rivning bör undvikas. Vidare ingår byggnaden i ett viktigt sammanhang genom den skickliga utformningen som samspelar väl med fyra blåklassificerade byggnader (d.v.s. av samma värde som byggnadsminne). Dessutom är det viktigt för läsbarheten i aktuell del av City att denna byggnad står kvar just på denna plats som en tydlig exponent för 1970-talet. Det handlar alltså om betydelsen för riksintresset av just denna byggnad, och inte som Hasten tycks tro, om att byggnaden skulle kunna rivs därför att det finns andra byggnader kvar från 1970-talet på Nedre Norrmalm, varav många dessutom kraftigt förvanskats genom okänsliga ombyggnader.

Hastens yttrande

Hasten menar att riksintresset är ett "tämligen generellt utpekande", att kommunen har "vid handlingsmarginal i planmonopolet att beakta riksintressena" och att staten kan ingripa endast i "klara fall". Tanken är inte "att hindra utvecklingen", särskilt i urbaniserade områden.

SBF:s kommentar

Självklart förändras staden hela tiden genom att nya byggnader kommer till. Men detta är inget argument för att bedriva en stadsutveckling som samtidigt innebär att befintliga kulturmiljövärden uttraderas. Tvärtom måste utgångspunkten vara att, enligt de nationella miljö kvalitetsmålen och gällande lagstiftning, ta tillvara det byggda och gröna kulturarvet som en resurs vid fortsatt tillväxt samt att ny bebyggelse anpassas väl till den befintliga bebyggelsen. Centralt vid analysen av påverkan av en förändring är att möjligheten att förstå och uppleva riksintressanta kulturhistoriska sammanhang värnas genom att de förblir tydliga och läsbara. Boverket skriver angående begreppet påtaglig skada (PBL Kunskapsbanken): "Det gäller att hålla skadeanalysen fri från avvägningar mot andra intressen. Ett riksintresse kan inte avvägas mot ett lokalt intresse - uppstår påtaglig skada får förändringen/ åtgärden inte genomföras".

Hastens yttrande

I yttrandet anges att MKB:n är fullödig som underlag för bedömningen.

SBF:s kommentar

I miljökonsekvensbeskrivningen beskrivs samspelet mellan byggnaden på Hästen 21 och de blåklassade byggnaderna väl. Exempelvis anges att "Denna sekvens av kulturhistoriskt värdefulla byggnader har betydande miljöskapande värden längs Regeringsgatan och påverkas tydligt negativt om en av delarna i ensemblen rivs". Vidare anges att "En rivning av Hästen 21 innebär en tydlig försvagning av den högkvalitativa miljö som formas av kvarteret Hästens norra del och i parkeringshuset Parkaden, det vill säga gatubilden mellan Hamngatan och Mäster Samuelsgatan. En rivning innebär att ett betydande verk av Bengt Lindroos och en arkitektoniskt viktig byggnad förloras". Trots denna bedömning anses ändå inte hinder finnas för en rivning. Som så ofta är fallet används inte miljökonsekvensbeskrivningen som det verktyg det är avsett att vara. Slutsatsen blir, trots konstaterade avsevärda negativa effekter för kulturvärdena, att planförslaget ändå går att genomföra. Prövningen blir inte objektiv eftersom avsikten hela tiden är att projektet till varje pris ska genomföras. Det tycks räcka med att formaliakravet att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning är uppfyllt.

Hastens yttrande

I yttrandet anges att rekvisitet *påtaglig skada* inte utvecklas närmare i förarbetena och att det enda som framgår är att bagatellartad påverkan utesluts och att enbart åtgärder som kan ha bestående negativ påverkan på det aktuella intresset omfattas. Hasten anser att högre krav måste ställas än att endast *obetydligt* behöver passeras. Hasten menar vidare att även positiva effekter måste beaktas vid bedömningen av skada på riksintresset.

SBF:s kommentar

Som SBF anför i sitt överklagande anför lagstiftaren angående riksintressen i regeringens proposition med förslag att införa miljöbalken att "med uttrycket påtagligt kan påverka" utesluts bagatellartad påverkan samt att "sådana åtgärder åsyftas som kan ha bestående negativ inverkan på det aktuella intresset". (Prop. 1997/98:45, del 2, punkt 5.13, 3 kap 2§, s 30). SBF tolkar lagstiftarens förklaring så att *all påverkan som inte kan anses bagatellartad är påtaglig* vilket innebär en låg tröskel för påtaglig skada samt att *syftet med lagstiftningen är att skydda riksintressena mot alla sådana åtgärder som medför irreversibel skada på riksintresset*. Landets högsta myndigheter för kulturmiljövärden resp. naturvärden har på ett entydigt sätt tolkat och bekräftat innebörden av lagstiftarens uttalande. Redan måttliga negativa konsekvenser för riksintressets uttryck bör därför bedömas som påtaglig skada, vilket också överensstämmer med RAÅ:s bedömning i detta ärende. Ett irreversibelt ingrepp i ett riksintresse kan aldrig uppvägas av "positiva effekter". (Se även ovan citat från Boverket)

Hastens yttrande präglas av avsaknad av insikt om betydelsen av att värna ändliga kulturhistoriska värden och utgår från synen att riksintresset är ett hinder som till varje pris ska övervinnas. Yttrandet

innehåller många feltolkningar och ifrågasättanden av gällande lag och dess tillämpning. SBF yrkar att RAA får tillfälle till genmäle med anledning av Hastens yttrande.

Inventering av 60- och 70-talsbyggnader, bilaga 45

SBF:s kommentar

Som ovan anges kan inte en rivning av byggnaden på Hästen 21 motiveras med att det finns andra byggnader kvar från 1970-talet på Nedre Norrmalm, varav många dessutom kraftigt förvanskats genom okänsliga ombyggnader. Byggnaden minner just på denna plats om den senare delen av Norrmalmsregleringen, den har höga kulturhistoriska värden, och den har stor betydelse som en väl utformad del av en helhet med genomgående byggnader med mycket höga kulturvärden.

SBF frågar vad syftet är med denna redovisning av 60- och 70-talsbyggnader?

Carl-Gustaf Haganders (CGH) utlåtande ang. detaljplan för Hästen21, bilaga 46

CGH:s yttrande

I yttrandet anförs att länsstyrelsen inte anser att planförslaget medför påtaglig skada på riksintresset eftersom länsstyrelsen inte upphävt planen. CGH påtalar att den statliga tillsynen och kontrollen i första hand utövas av länsstyrelsen under samrådsförfarandet och vid prövning efter beslut enligt bestämmelserna i plan- och bygglagen.

SBF:s kommentar

Som ovan anges är påståendet att länsstyrelsen inte anser att planförslaget medför påtaglig skada tveksamt eftersom länsstyrelsen i sitt yttrande över förslaget enligt granskningsutlåtandet bedömer att planförslaget medför påtaglig skada på riksintresset. Det är mot denna bakgrund anmärkningsvärt att länsstyrelsen vid överprövningen godtagit detaljplanen. Enligt sitt uppdrag utövar länsstyrelsen visserligen statlig tillsyn och kontroll, men det primära i sammanhanget är att besluten följer lagstiftningen. Medborgare samt ideella organisationer som uppfyller vissa villkor har enligt Århuskonventionen rätt att ifrågasätta länsstyrelsens bedömning och rätt till rättslig prövning när det finns anledning att tro att länsstyrelsens bedömning är olaglig.

CGH:s yttrande

I yttrandet anförs att riksintressebestämmelserna gäller för *områden* och inte för enskilda objekt; det är alltså en *miljö* som ska skyddas, varför en rivning av ett enstaka hus enbart ska relateras till ett områdes kulturvärde. CGH menar att i de två rättsfall, kvarteret Seminariet i Uppsala och del av Asylen 10 i Vadstena, där MMÖD gått emot länsstyrelsens bedömning, har det handlat om påtaglig skada på miljöer.

SBF:s kommentar

Som framgår av SBF:s överklagande är det när det gäller Hästen 21 just miljön som helhet på olika nivåer som påverkas. Detta gäller dels Cityområdet som helhet där föreningen anger att den nya byggnaden genom den ökade höjden kommer att innebära en kraftig förändring av skalan i förhållande till omgivningen med dess i huvudsak lägre höjdskala (frånsett grannbyggnaden Hästen 22). Dels gäller det den samlade kulturmiljön med NK-huset, dess tillbyggnad och entrébyggnad samt Parkaden på andra sidan Regeringsgatan (samtliga blåklassade av Stadsmuseet motsvarande byggnadsminne) där den byggnad som avses rivs utformats för att väl samspela med dessa byggnader. Det nya huset med den betydligt högre höjden kommer att drastiskt bryta sig ur detta väl genomtänkta samspel och därmed förorsaka skada på miljön som helhet.

Det finns alltså, till skillnad mot vad CGH anför, stora likheter med de rättsfall som nämns där MMÖD gått emot länsstyrelsens bedömning, eftersom det även i detta fall handlar om påtaglig skada på miljöer på olika nivåer.

CGH:s yttrande

När det gäller påverkan på stadssiluetten i Stockholms City menar CGH att den förändring för denna del av innerstaden som RAÄ befarar ska ske, redan har skett varför det saknas anledning att anse att detaljplanen kan komma att medföra en ytterligare förändring som sammantaget skulle medföra påtaglig skada på riksintresset.

SBF:s kommentar

Detta är ett anmärkningsvärt uttalande med innebörden att eftersom byggnadshöjderna på flera håll ökats så kan man fortsätta på den inslagna vägen. Som ovan anges bedömde länsstyrelsen i samband med processen för Gallerian att utrymmet för tillkommande på- och nybyggnader med högre bebyggelse i Stockholms City, utan att komma i konflikt med riksintresset, minskat betydligt. Den ackumulerade förvanskningen i City får alltså inte tas till intäkt för ytterligare förvanskningar. Det finns ännu bevarade delar med lägre bebyggelse i Citykärnan som vittnar om den historiska utvecklingen och som bör värnas.

CGH:s yttrande är motsägelsefullt. Att länsstyrelsen faktiskt så sent som vid granskningskedet uttalat att det är fråga om påtaglig skada på riksintresset förbigås. De båda rättsfall där MMÖD upphävt planbesluten avser skada på en sammanhållen miljö; till skillnad mot vad CGH påstår gäller detta även detta planärende, dels Citymiljön som helhet och dels en miljö med flera blåklassade byggnader. Att anföra att skadan vad gäller påverkan på siluetten redan skulle vara skedd genom hittills uppförda höga byggnader i City, vilket alltså skulle innebära att man kan fortsätta bygga med kraftig skalförskjutning på höjden, är ett anmärkningsvärt argument, bland annat mot bakgrund av länsstyrelsens uttalande i Gallerianärendet och RAÄ:s yttrande i detta ärende.

Sammanställning av bilder Hästen 21, bilaga 47

Bilderna visar tydligt vilken skada för närmiljön som den högre byggnaden kommer att medföra jämfört med den väl anpassade befintliga byggnaden på Hästen 21.

Avslutande kommentar

Det finns tyvärr en utbredd brist på insikt om vikten av att värna kulturmiljövärden i stadsutvecklingen, i Stockholm och på många andra håll i landet. Detta trots av riksdagen antagna nationella mål och en tydlig lagstiftning i plan- och bygglagen, miljöbalken och kulturmiljölagen. RAÄ:s utredningar, 2017, 2018 och 2019 visar att lagstiftningen inte följs och att kulturvärden inte beaktas i planeringen. Det saknas medvetenhet om att kulturmiljövärden i bebyggelsen är ett ändligt kulturarv som för alltid är borta vid rivningar och som vid förändringar kan leda till irreversibel förvanskning. Trots högt ställda klimatmål med inriktningen att ställa om till en mer cirkulär byggsektor aktualiseras den ena rivningen efter den andra av byggnader som inte är äldre än 40-50 år. Dessa är de centrala frågorna i detta ärende där utfallet i domstolen har stor principiell betydelse för den fortsatta utvecklingen i City. Ska årsringarna med lägre bebyggelse, som ger möjlighet att läsa av det historiska utvecklingen, bevaras eller ska City på sikt omvandlas till en hårdexploaterad höghusmiljö av den modell som finns världen över?

SBF anser sammanfattningsvis att kommunens beslut att anta förslaget till detaljplan för Hästen 21 bör upphävas därför att det strider mot:

miljöbalken 3 kap 6§ genom att medföra påtaglig skada på riksintresset för *Stockholms innerstad med Djurgården (AB 115)* för några av uttrycken av följande skäl:

- *Huvudstad från 1600-talet och framåt...* Byggnaden på Hästen 21 representerar en fas i utvecklingen av huvudstadens kommersiella centrum. Om byggnaden rivs försvinner detta uttryck.
- *1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling, uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande såsom Hötorgscity samt årsringarna i stadsväxten.* Byggnaden på

Hästen 21 anknyter i höjd och horisontalitet i fasadspråket till den äldre stenstaden. En rivning av byggnaden på Hästen 21 innebär att en tydlig och välbevarad exponent för Citys anringens senare fas försvinner. Se sista punkten nedan angående effekten för Hötorgscity.

- *Varuhus och andra handelns och näringslivets byggnader.* Byggnaden på Hästen 21, en av näringslivets byggnader grönklassad av Stadsmuseet, är väl anpassad i skala och arkitektoniskt uttryck till de blåklassade byggnaderna NK, dess tillbyggnad, entrébyggnaden och Parkaden. Byggnaderna bildar en väl sammanhållen helhetsmiljö utmed Regeringsgatan och mot korsningen mellan Regeringsgatan och Mäster Samuelsgatan, Byggnaderna är utformade av några av tidens mest namnkunniga arkitekter Ferdinand Boberg, Hans Asplund och Bengt Lindroos. Att riva den skickligt utformade och kulturhistoriskt värdefulla byggnaden på Hästen 21 skulle innebära ett drastiskt ingrepp i en mycket värdefull miljö som i sin helhet har ett stort miljöskapande värde i Citymiljön och som utgör en mycket representativ miljö för Cityutvecklingen. Sammantaget innebär således planförslaget en stor skada på uttrycket i en miljö av högt kulturhistoriskt och historiskt värde.
- *Anpassningen till naturen.* Den befintliga byggnaden är med sin höjd väl anpassad till topografin till skillnad mot den föreslagna nya högre byggnaden.
- *Vyer, blickfång och stadssiluett.* Ett genomförande av planförslaget skulle innebära ytterligare ett högre hus i City och därmed bidra till den kumulativa negativa skalförskjutningen. Ju fler högre byggnader som uppförs desto mer minskar Hötorgshusens uttryck som symboler i stadsbilden. Ju fler högre byggnader som uppförs desto mer förvanskas den ännu någorlunda väl sammanhållna siluetten för Stockholm utvecklad enligt den klassiska europeiska stadens principer, där i huvudsak endast kyrktorn och större märkesbyggnader tillåts resa sig över en samlad lägre horisontlinje. En ny högre byggnad på Hästen 21 strider mot den omsorg som bör råda för att bevara en god helhetsverkan i stadslandskapet.

plan- och bygglagen 2 kap 6 § där det anges att vid planläggning ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärden på platsen och intresset av en god helhetsverkan samt att bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Som anförs ovan skulle ett genomförande av planförslaget negativt påverka stadsbilden, rasera höga kulturvärden och kraftigt försämra helhetsverkan både i närmiljön och i ett vidare perspektiv.

plan- och bygglagen 9 kap 34§ där det anges rivningslov ska ges för en byggnad som inte bör bevaras på grund av byggnadens eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde. Byggnaden på Hästen 21 är grönklassad av Stadsmuseet just på grund av dessa värden som anges i lagparagrafen.

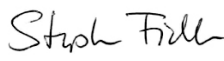
av riksdagen angivna miljömål där det anges att kulturhistoriska värden ska värnas samt mot målet för begränsad klimatpåverkan genom den ökade negativa klimatpåverkan som blir följden av att riva en byggnad som i stället skulle kunna återanvändas.

I övrigt hänvisar SBF till tidigare översända handlingar - överklagande till mark- och miljödomstolen, (2020-05-30), överklagande till Mark- och miljööverdomstolen, (2020-12-03) samt svar på föreläggande från Mark- och miljööverdomstolen, (2021-07-09).

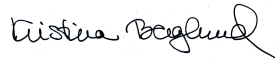
För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

Tomas Nyström
Ordförande

Stephan Fickler
Verksamhetsledare

Kristina Berglund
Adjungerad styrelseledamot

Svenska byggnadsvårdsföreningen grundades 1975 och är en oberoende icke vinstdrivande, ideell förening med cirka 7000 medlemmar. Föreningens huvudsakliga ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård och sunt byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv och nyttja detta som en resurs i stadsutvecklingen samt att främja en god stadsmiljö och god kvalitet i övrigt i nutida stadsplanering.